

Projectnr.: 71.613.02

Diervoedergrondstoffen: op naar een positieve lijst?

Dit project kon gerealiseerd worden dankzij een financiële bijdrage uit het LNV programma 357

Projectleider: M.Y. Noordam

Rapport 2002. 020

oktober 2002

DIERVOEDERGRONDSTOFFEN: OP NAAR EEN POSITIEVE LIJST? IDENTIFICATIE EN KARAKTERISERING VAN RISICOBEOORDELING- 02

M.Y. Noordam, J. van der Roest

Business Unit: Onderzoek & Effecten

RIKILT – Instituut voor Voedselveiligheid
Bornsesteeg 45, 6708 PD Wageningen
Postbus 230, 6700 AE Wageningen
Telefoon 0317-475400
Telefax 0317-417717
Internet: www.rikilt.wageningen-ur.nl

Copyright 2002, RIKILT – Instituut voor Voedselveiligheid.

Het is de opdrachtgever toegestaan dit rapport integraal openbaar te maken en ter inzage te geven aan derden. Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van RIKILT-Instituut voor Voedselveiligheid is het niet toegestaan:

- a) dit door RIKILT-Instituut voor Voedselveiligheid uitgebracht rapport gedeeltelijk te publiceren of op andere wijze gedeeltelijk openbaar te maken;*
- b) dit door RIKILT-Instituut voor Voedselveiligheid uitgebracht rapport, c.q. de naam van het rapport of RIKILT-Instituut voor Voedselveiligheid, geheel of gedeeltelijk te doen gebruiken ten behoeve van het instellen van claims, voor het voeren van gerechtelijke procedures, voor reclame of antireclame en ten behoeve van werving in meer algemene zin;*
- c) de naam van RIKILT-Instituut voor Voedselveiligheid te gebruiken in andere zin dan als auteur van dit rapport.*

VERZENDLIJST

INTERN:

Directeur

Auteurs M.Y. Noordam, ing. J. van der Roest

Business Unit Manager O&E dr.ir. R.F.M. van Gorcom

Programmaleider dr. M.J.B. Mengelers

Dr. J. de Jong

Marketing & communicatie (2x)

Bibliotheek (3x)

EXTERN:

Ministerie LNV, Directie Voedings- & Veterinaire Aangelegenheden (drs. S.J.C.W. Bont, ir. E.F.F. Hecker)

Ministerie LNV, Directie Landbouw (ir. M.J.W van Traa, drs. J. Verkerk)

Expertise Centrum-LNV (ing. C.J.G. Wever, ing. J. van Vliet)

SAMENVATTING

1. INLEIDING

- 1.1 Aanleiding
- 1.2 Doelstelling
- 1.3 Methode en afbakening
- 1.4 Resultaat

2. AANZET TOT EEN POSITIEVE LIJST VOOR DIERVOEDERS

3. DE BESLISBOOM

- 3.1 Korte toelichting op de vragen in de beslisboom
- 3.2 Beslisboom hoofdproces
- 3.3 Uitgebreide toelichting op de vragen in de beslisboom
- 3.4 Toepassing beslisboom, op enkele voorbeeld producten
 - 3.4.1 Producten van enkelvoudige plantaardige oorsprong*
 - 3.4.2. Samengestelde producten van hoofdzakelijk plantaardige oorsprong*
- 3.5 Conclusie toetsing beslisboom

4. POSITIEVE LIJST IN CANADA

- 4.1 Feeds act (10)
- 4.2 Feeds Regulations 1983 (11)
- 4.3 Aanvraag tot registratie in Canada
- 4.4 Vereisten bij de registratie
- 4.5 Uiteindelijke registratie in Canada

5. POSITIEVE LIJST IN ZWITSERLAND

- 5.1 De Zwitserse verordening
- 5.2 De aanvraag tot registratie in Zwitserland
- 5.3 Vereisten bij de registratie
- 5.4 De uiteindelijke registratie in Zwitserland

6. DISCUSSIE

7. CONCLUSIES

8. AANBEVELINGEN

9. AANDACHTSPUNTEN

10. REFERENTIES

BIJLAGE 1. Voorbeeld van lijst van goedgekeurde producten Feed Regulation 1983, Canada

SAMENVATTING

De afgelopen jaren zijn er een aantal grote crises geweest door het gebruik van verontreinigde producten in of als diervoeder. Niet alleen in de primaire dierlijke productiesector maar ook in de daarop volgende schakels hadden deze crises gevolgen. Veel voedermiddelen echter worden al sinds jaar en dag gebruikt zonder risico's voor de diergezondheid of de consument van dierlijke producten.

Om te voorkomen dat ondeugdelijke producten in voer terechtkomen is mogelijk het uitgangspunt 'nee tenzij toegelaten' te prefereren boven het huidige 'ja, mits van gezonde handelskwaliteit' vertrekpunt. Het 'nee tenzij' uitgangspunt resulteert in een zogenaamde 'positieve lijst'. Gezien de grote diversiteit aan producten die als voer worden gebruikt, is het wenselijk onderscheid te kunnen maken tussen producten waarvan de veiligheid op voorhand aannemelijk is, en producten die voorafgaande aan plaatsing op de positieve lijst meer of minder uitgebreid op veiligheid getoetst dienen te worden.

In dit rapport is een beslisboom voorgesteld en uitgewerkt op het niveau van het hoofdproces, om te komen tot de randvoorwaarden van een positieve lijst. De daarbijbehorende vragen zijn uitgebreid toegelicht. De toepasbaarheid van de beslisboom is getoetst aan zeven voorbeeld producten van plantaardige oorsprong. De toetsing resulteerde in het feit dat geen enkel van de zeven producten op de positieve lijst kon worden geplaatst na slechts een globale toets (= alle vragen in de beslisboom kunnen met ja beantwoord worden). Alle dienden een min of meer uitgebreidere beoordeling te ondergaan. Knelpunt is veelal het ontbreken van voldoende geborgde kwaliteitssystemen in de diverse schakels van de diervoederketen.

Tevens wordt in dit rapport beschreven hoe in twee landen (Canada en Zwitserland), die werken met positieve lijsten, de procedures zijn opgezet. De verordeningen beschrijven met name de definitie en aard van de producten (onder verwijzing naar de relevante nationale wetgeving) en de aanvraag tot en vereisten bij registratie van de producten. Niet opgenomen in de verordeningen zijn eisen omtrent traceerbaarheid en vereiste kwaliteitssystemen.

Aan de hand van de in dit onderzoek opgedane ervaringen met het opstellen van een positieve lijst zijn enkele voor- en nadelen van een dergelijke lijst bediscussieerd.

Het onderzoek heeft naar voren gebracht dat indien kwaliteitssystemen aanwezig zijn en afdoende geborgd zijn, het hanteren van een positieve lijst een goede aanpak is. De Algemene Levensmiddelenverordening (ALV) stelt dergelijke kwaliteitssystemen in de nabije toekomst ook verplicht voor primaire agrarische bedrijven. Een positieve lijst verschaft duidelijkheid aan direct betrokkenen in de keten, de producten zijn in meer of mindere mate op veiligheid getoetst en de controle en toezicht kan duidelijker en gericht worden uitgevoerd.

Er zijn echter ook enkele kanttekeningen te maken bij het opstellen van een positieve lijst. Omdat een dergelijke lijst heden ten dage in de EU naar schatting al ongeveer 15.000 producten zal omvatten, is het volledig maken en up to date houden een zware opgave. Bovendien is het soms moeilijk een exacte definitie of omschrijving van een product te geven. Daarnaast zal de traceerbaarheid bij vele producten moeilijk blijken. Toch zullen alle producten die in diervoeder worden verwerkt in de nabije toekomst volgens de ALV in alle stadia van productie, verwerking en distributie traceerbaar dienen te zijn.

De bevindingen van deze studie hebben geleid tot de aanbeveling om alvorens over te gaan tot het opstellen van een positieve lijst van voedermiddelen, het noodzakelijk is eerst internationale (binnen EU) overeenstemming te bereiken. Voorts is een wettelijke verplichting van HACCP, al benoemd in de ALV, ook voor primaire agrarische bedrijven, van belang ter verhoging van de veiligheid van de voortgebrachte producten. Tenslotte dienen ook lokaal geproduceerde en gemengde voeders in ogenschouw te worden genomen bij de eventuele opzet van een positieve lijst.

Het rapport besluit met het noemen van aandachtspunten die bij een mogelijk vervolgonderzoek van dienst kunnen zijn.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Diervoeders vormen het beginpunt van de dierlijke productieketen. Zij hebben daarom direct invloed op de kwaliteit en de veiligheid van voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. De afgelopen jaren is herhaalde malen gebleken dat verontreinigingen in diervoeder grote gevolgen kunnen hebben voor zowel de diervoedersector, de veehouderij als voor de consument van dierlijke producten. De huidige regulering van producten die als of in diervoeder mogen worden gebruikt met a.) een negatieve lijst met een relatief klein aantal producten die niet als diervoeder mogen worden gebruikt, b.) een beperkte groep van producten die vooraf wordt getoetst en c.) grote groep(en) die in het verkeer worden gebracht 'mits van gezonde handelskwaliteit', bleek aldus in de praktijk onvoldoende bescherming te bieden. Vernieuwde regulering, mits adequaat, kan in de toekomst mogelijk problemen voorkomen.

1.2 Doelstelling

Doelstelling van het project is te komen tot een zinvol en hanteerbaar onderscheid in producten die gebruikt worden als of in diervoeder of categorieën van voedermiddelen, waarbij voorafgaand aan plaatsing op een 'positieve lijst' een globale dan wel min of meer uitgebreide veiligheidsanalyse uitgevoerd dient te worden.

1.3 Methode en afbakening

Dit project richt zich uitsluitend op de veiligheid van producten die worden gebruikt als of in diervoeder. Veiligheid betreft zowel het landbouwhuisdier als de consument van dierlijke producten. Voederwaarde of kwalitatieve aspecten anders dan veiligheid van producten, vallen buiten dit project.

In eerste instantie is middels desk research met behulp van o.a. Codex documenten een inventarisatie gemaakt worden van landen die werken met een 'positieve lijst' van voedermiddelen en de voorwaarden c.q. gegevens die vereist worden om producten in deze landen op een dergelijke lijst geplaatst te krijgen. Landen die in aanmerking kwamen gezien de verzamelde informatie waren Canada en Zwitserland.

Met behulp van de resultaten uit de inventarisatie is een beslisboom opgesteld op grond waarvan voedermiddelen of categorieën van voedermiddelen kunnen worden ingedeeld in producten waarbij een globale veiligheidsanalyse voldoende is en producten die uitgebreider zullen moeten worden getoetst. Vervolgens is aangegeven welke mogelijke maatregelen of aandachtspunten relevant zijn om de kritische punten te beheersen. Ter afsluiting wordt voor 7 veel gebruikte grondstoffen of diervoeders, waaronder ruwvoeder en vochtrijke en droge krachtvoeders, de opgestelde beslisboom doorlopen. Hiervoor zijn enkele van de door het Productschap Diervoeder uitgevoerde veiligheidsanalyses van individuele grondstoffen (>70 op dit moment) gebruikt.

1.4 Resultaat

Het resultaat van dit onderzoek is een rapport waarin de volgende onderdelen zijn opgenomen:

1. een beslisboom met behulp waarvan producten kunnen worden ingedeeld in de categorie 'globale toetsing voldoet' of de categorie 'uitgebreidere analyse noodzakelijk';
2. toepassing van voorgaande systematiek op 7 (potentiële) voedermiddelen.
3. een inventarisatie van aspecten gerelateerd aan een 'positieve lijst' in landen die een dergelijk systeem kennen;

2. AANZET TOT EEN POSITIEVE LIJST VOOR DIERVOEDERS

De afgelopen jaren werd Europa verschillende malen opgeschrikt door incidenten waarbij via het diervoeder schadelijke stoffen in dierlijke producten zijn terechtgekomen. De dioxine-affaire in België, waarbij schadelijke PCB's en dioxinen houdende olie via voedervetten in de voedselketen terecht zijn gekomen is hiervan slechts één van de voorbeelden. Om er zoveel mogelijk voor te waken dat in diervoeder producten terechtkomen die er niet in thuis horen, kunnen verschillende maatregelen worden genomen en procedures ontworpen.

Bij de productie van mengvoer door mengvoederfabrikanten kunnen bijvoorbeeld de volgende principes als uitgangspunt dienen:

1. er mogen uitsluitend producten gebruikt worden die vermeld worden op een 'positieve lijst'
2. er mogen geen producten gebruikt worden die vermeld worden op een 'negatieve lijst'
3. producten die gebruikt worden moeten voldoen aan gestelde normen voor wat betreft ongewenste stoffen en producten.
4. mengvoer dient geproduceerd te worden onder een gecertificeerd kwaliteitssysteem waarin GMP, GHP en HACCP een integraal onderdeel van uitmaken.

Het huidige stelsel van diervoeder wetgeving binnen de Europese Unie maakt tot nu toe gebruik van 3 van de bovengenoemde principes. Voor niet-eiwitgebonden stikstof producten geldt dat deze op een positieve lijst vermeld moeten zijn voor gebruik is toegestaan (Richtlijn 82/471), dit geldt ook voor de diervoeder additieven (Richtlijn 70/524). Voor enkele producten is het expliciet verboden om ze te gebruiken in en als diervoeder (Beschikking 91/516), en overige producten dienen te voldoen aan de gestelde normen. In zijn algemeenheid is, middels een verordening van het Productschap Diervoeder, gesteld dat producten die gebruikt worden in diervoeder 'van gezonde handelskwaliteit' moeten zijn oftewel geen gevaar op mogen leveren voor de gezondheid van dier, mens en milieu. Aan voerproductie onder certificering wordt binnen de EU tot nu toe minder aandacht besteed. In Codex verband wordt wel gewerkt aan een 'Draft Code of Practice on Good Animal Feeding', waarin ook eisen aan opslag en transport zullen worden opgenomen (1,2).

In dit rapport wordt een beslisboom voorgesteld om te komen tot een 'positieve lijst'. Tevens wordt beschreven hoe in landen die werken met 'positieve lijsten' (Canada en Zwitserland) de procedures zijn opgezet. Niet ingegaan wordt op producten en ingrediënten afkomstig van genetisch gemodificeerde organismen. Voor voederproducten afkomstig van deze organismen is andere regelgeving van toepassing.

3. DE BESLISBOOM

Uitgangspunt bij de beslisboom zijn de producten zoals vermeld in Richtlijn 96/25/EG (categorie 1 t/m 7) (3).

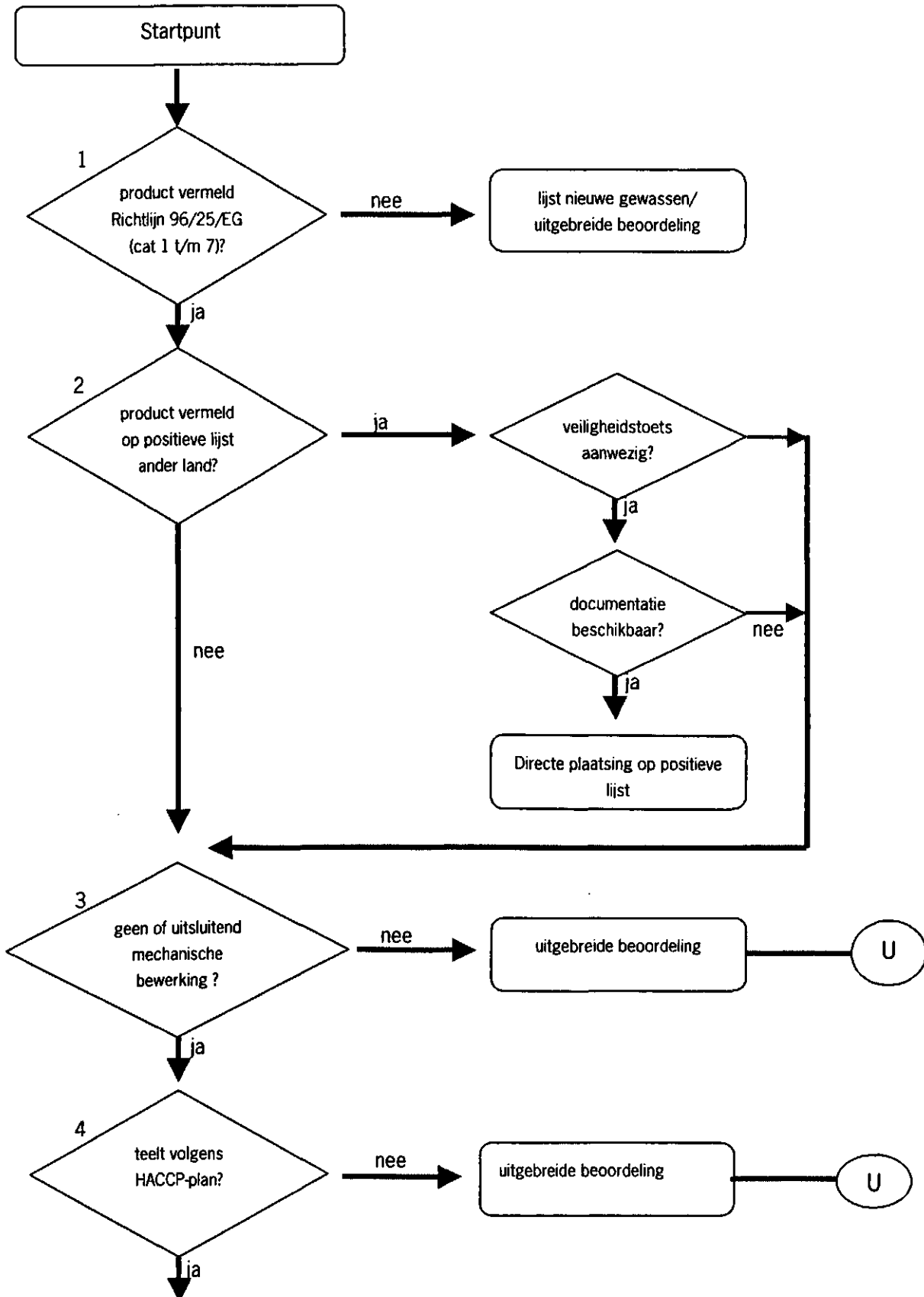
3.1 Korte toelichting op de vragen in de beslisboom

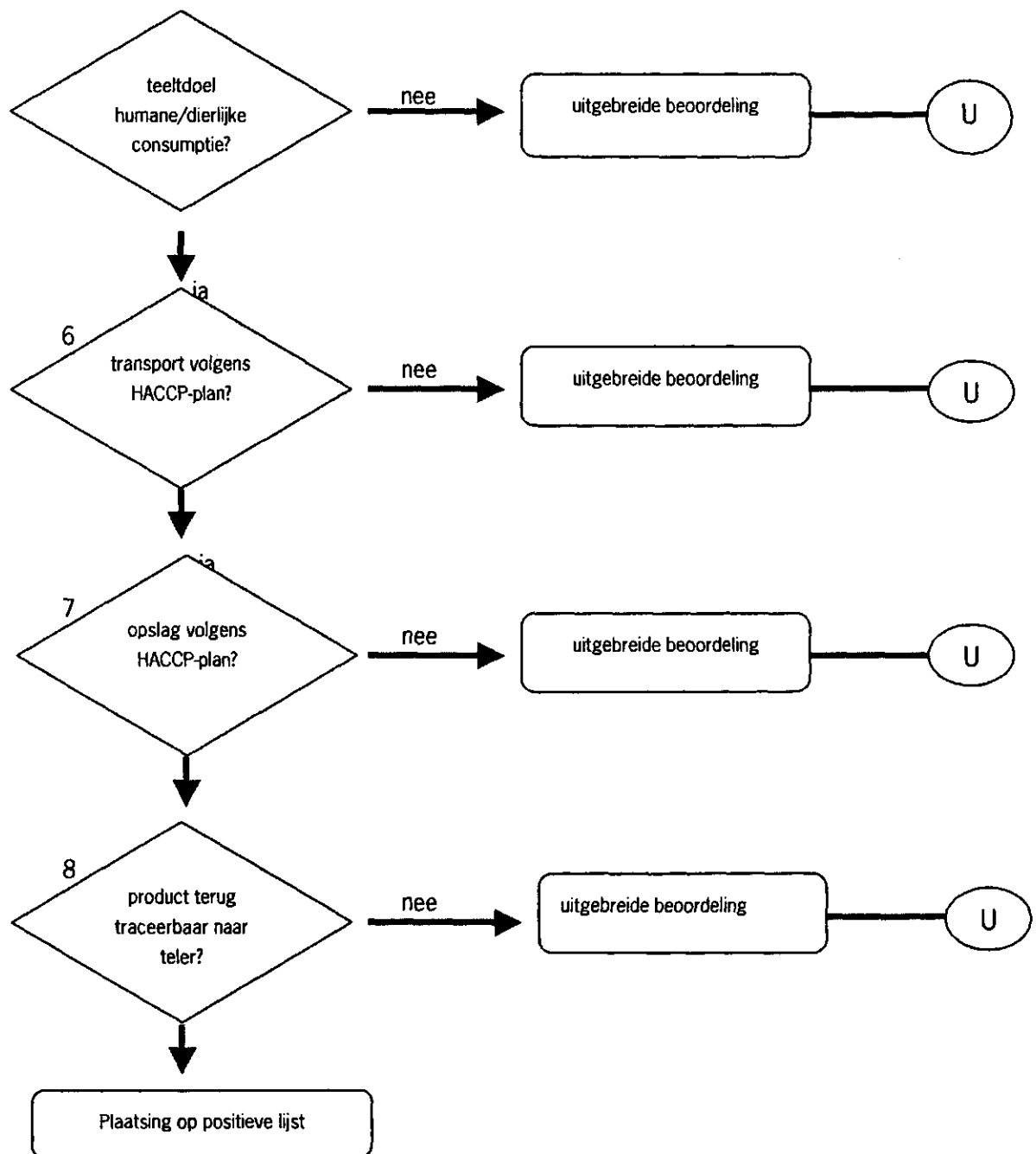
Gezien de grote verscheidenheid aan producten die gebruikt worden in diervoeders is getracht een onderscheid te maken in risicoarme en risicovolle producten. Een product wordt als risicoarm aangemerkt indien alle 8 vragen van de beslisboom met ja beantwoord kunnen worden. Deze risicoarme producten kunnen zonder verdere risico-inventarisatie en/of beoordeling geplaatst worden op de positieve lijst. Met andere woorden, na de globale toetsing (= het beantwoorden van alle vragen in de beslisboom met ja) kan het product op de positieve lijst worden geplaatst. Voor risicovolle producten is een verdergaande beoordeling noodzakelijk, verbeeldt door de 'U' rechts in de beslisboom. Op welke wijze een uitgebreidere beoordeling zou moeten worden uitgevoerd en wat voor gegevens bij zo'n beoordeling noodzakelijk zijn, is vooralsnog niet uitgewerkt.

De nu volgende paragraaf bevat de beslisboom, een uitgebreide toelichting op de vragen in de beslisboom wordt gegeven in paragraaf 3.3

3.2 Beslisboom hoofdproces

Aanmelding diervoeder (grondstof) voor plaatsing op positieve lijst. **Hoofdproces**

3.3. Uitgebreide toelichting op de vragen in de beslisboom

Vraag 1. Wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25/EG (categorie 1 t/m 7)

Deel B van richtlijn 96/25/EG (3) bevat een niet-exclusieve lijst van de belangrijkste voedermiddelen. De categorieën 1 tot en met 7 omvatten de volgende producten:

1. granen en daarvan afgeleide producten en bijproducten
2. oliehoudende zaden, oliehoudende vruchten en daarvan afgeleide producten en bijproducten
3. zaden van peulvruchten en daarvan afgeleide producten en bijproducten
4. knollen en wortels en daarvan afgeleide producten en bijproducten
5. overige zaden en vruchten en daarvan afgeleide producten en bijproducten
6. voedergewassen en ruwvoedergewassen
7. overige planten en daarvan afgeleide producten en bijproducten

De overige categorieën (8 t/m 12) omvatten producten van dierlijke herkomst (zoogdieren en vissen), mineralen of samengestelde producten. De redenen om deze laatste categorieën van producten op voorhand uit te sluiten van directe plaatsing op de positieve lijst zijn o.a. de volgende: zowel dierlijke producten als mineralen kunnen een belangrijke bron zijn van persistente (milieu)contaminanten in het voer. Zo bevat visolie vrijwel altijd een zeker gehalte aan PCB's en dioxinen (4). Diverse mineralen kunnen hoge gehalten zware metalen bevatten. Samengestelde producten zoals afvallen van de zoetwaren industrie en andere bijproducten van de industriële levensmiddelenverwerking hebben een wisselende samenstelling. Het is op voorhand niet uit te sluiten dat dit soort producten geen risicovolle ingrediënten bevatten. M.a.w. alleen plantaardige producten komen eventueel in aanmerking om zonder min of meer uitgebreide veiligheidstoets op de positieve lijst geplaatst te worden. Planten en afgeleide producten die niet vermeld worden in Richtlijn 96/25/EG daarentegen zullen altijd eerst uitgebreid getoetst moeten worden.

Vraag 2. Wordt het product vermeld op een positieve lijst in een ander land?

Indien is vastgesteld dat bijvoorbeeld het Canadese (zie hoofdstuk 4) of Zwitserse (zie hoofdstuk 5) systeem van toetsen op veiligheid voorafgaande aan plaatsing op een positieve lijst adequaat is, kan worden overwogen producten die in die landen al op de lijst staan zonder verdere beoordeling ook in Nederland op een dergelijke lijst te zetten. Dit mits voldoende documentatie aangaande deze toetsing en plaatsing elders beschikbaar is.

Vraag 3. Ondergaat het product geen of uitsluitend een mechanische bewerking?

Met mechanische bewerkingen worden bijvoorbeeld bedoeld: vermalen, hakselen, ontdoppen of persen. Gezien het jarenlange gebruik van op deze wijze verwerkte producten van categorie 1 t/m 7, lijkt een uitgebreide beoordeling niet sowieso noodzakelijk. Voor plantaardige producten die een fysische (zoals drogen) of chemische (zoals extractie met extraheermiddelen) bewerking ondergaan kan niet op voorhand de vorming van risicovolle stoffen worden uitgesloten. Zo kunnen mogelijk PAK's gevormd worden of residuen van extraheermiddelen achterblijven.

Vraag 4. Heeft de teler van het product een adequaat kwaliteitssysteem (inclusief HACCP)?

De vooronderstelling bij het bevestigend beantwoorden van deze vraag is dat indien een teler een kwaliteits- en veiligheidssysteem heeft, het risico van oneigenlijk en onjuist gebruik van bijvoorbeeld gewasbeschermingsmiddelen, grondontsmettingsmiddelen en bemesting tot een minimum is beperkt. Zonder een dergelijk systeem bij de primaire producenten is de veiligheid van een primair agrarisch product, zowel qua schadelijke stoffen als pathogene organismen, niet op

voorhand in te schatten. Dit betekent tevens dat vergelijkbare producten afkomstig van verschillende telers met of zonder kwaliteitssysteem niet over één kam worden geschoren, en dat in een positieve lijst dus ook een telernaam en/of het kwaliteitssysteem zou moeten worden opgenomen. Telers die een gecertificeerd kwaliteitssysteem hanteren waarin veiligheidsaspecten adequaat zijn opgenomen, kunnen aangemerkt worden als 'preferred suppliers'.

Vraag 5. Is het geteelde product bedoeld voor humane of dierlijke consumptie?

Indien planten met een andere bestemming zijn geteeld (bijvoorbeeld voor de chemische industrie) dan kan het zijn dat de producten afkomstig van deze gewassen niet of pas na verdere bewerking geschikt zijn om te gebruiken als diervoeder. Dit kan bijvoorbeeld komen door het gebruik van bestrijdingsmiddelen die niet in de consumptieteelt gebruikt mogen worden, of door het uitgangsmateriaal (zoals hoog-erucazuur koolzaad). Dit soort producten zal dus verdergaand beoordeeld moeten worden.

Vraag 6. Zijn bij de transporten van de producten kwaliteitssystemen (inclusief HACCP) van toepassing geweest?

Tijdens transport per zeeschip, binnenvaartschip, trein of vrachtauto kunnen verontreinigingen optreden. Indien transporteurs een deugdelijk kwaliteitssysteem hanteren kan dit worden voorkomen. In dit kwaliteitssysteem zouden bijvoorbeeld reiniging en hygiënemaatregelen, en eisen aan voorgaande vrachten opgenomen moeten zijn. Of, dat sprake moet zijn van 'dedicated transport', uitsluitend bepaalde voedings- en voedermiddelen mogen met het transportmiddel zin vervoerd. Het lijkt te ver te gaan om per product naast de teler ook nog eens de transporteur(s) te moeten vermelden, maar dit zou wel een aandachtspunt moeten zijn in de procedure. Het is bijvoorbeeld wel van belang voor de traceerbaarheid.

Vraag 7. Is de opslag geschiedt onder een kwaliteitssysteem (inclusief HACCP).

Zie ook antwoord op vraag 6. Vooral de opslagcondities (zoals temperatuur, vochtigheid, licht, etc.) kunnen belangrijk zijn voor het voorkomen en beheersen van bijvoorbeeld toxine vormende schimmels. Ook hier geldt dat dit zeker een aandachtspunt zou moeten zijn maar hoe dit praktisch zou moeten worden toegepast op dit moment nog niet duidelijk is.

Vraag 8. Is het product terug te traceren tot de primaire producent?

Zeker in verband met nieuwe wetgeving (5) op dit punt waar (terug)traceerbaarheid als vereiste is opgenomen, is dit een punt van zorg. Met name voor bulkgoederen zoals maïsglutenvoer zal het moeilijk zijn om de individuele teler te traceren, en zal eerder sprake zijn van tracering naar een bepaalde regio van teelt.

De vragen 4, en 6 t/m8 geven aan dat een keuze zal moeten worden gemaakt omtrent de rol voor kwaliteitssystemen bij een eventuele plaatsing op een positieve lijst.

3.4 Toepassing beslisboom, op enkele voorbeeld producten

Om de toepasbaarheid van de beslisboom te toetsen zijn een zevental voorbeeld producten gekozen. Hiervoor zijn vier producten van puur enkelvoudige plantaardige oorsprong genomen en drie producten die onder de categorie samengesteld vallen. De keuze van de producten is

geschied op basis van beschikbare informatie, zoals de risico-inventarisaties opgesteld (in opdracht van) het Productschap Diervoeder (PDV).

3.4.1 Producten van enkelvoudige plantaardige oorsprong

a. Tapioca: (6)

Vraag 1: wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25 EG?

Ja:

In categorie 4, knollen en wortels en daarvan afgeleide producten en bijproducten, onder nummer 4.07 (vermeld als maniok).

Omschrijving: wortelknollen van *Manihot esculenta* Crantz, ongeacht hun aanbiedingsvorm.

Verplichte vermelding: zetmeel; In HCl oplosbare as, wanneer > 3,5 % van de droge stof.

Vraag 2: Wordt het product vermeld op een positieve lijst in een ander land?

Nee:

Niet bekend in dit stadium van onderzoek (geen beschikking over volledige lijst Canada, Schedule IV, part 2)

Vraag 3: Ondergaat het product geen of uitsluitend een mechanische bewerking?

Nee:

Het geoogste product wordt (grof) gesneden en (in de zon) gedroogd op een daarvoor aangewezen terrein. In een verwerkingseenheid worden achtereenvolgens zand en andere onzuiverheden verwijderd, en wordt het product verder vermalen en gedroogd. Uiteindelijk blijven de diverse tapioca producten over zoals, chips, schillen, afval, en pellets.

Op grond van het feit dat het product een fysische verwerking ondergaat zal een uitgebreide beoordeling sowieso noodzakelijk zijn.

b. Citruspulp (7)

Vraag 1: wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25 EG?

Ja:

In categorie 5, overige zaden en vruchten en daarvan afgeleide producten en bijproducten, onder nummer 5.02.

Omschrijving: bijproduct dat overblijft na het persen van citrusvruchten *Citrus* spp. bij de bereiding van citrussap.

Verplichte vermelding: ruwe celstof.

Vraag 2: Wordt het product vermeld op een positieve lijst in een ander land?

Nee:

Niet bekend in dit stadium van onderzoek. Canada: geen beschikking over volledige lijst, Schedule IV, part 2

Vraag 3: Ondergaat het product geen of uitsluitend een mechanische bewerking?

Nee:

Het uitgangspproduct (citrusvruchten) wordt bij in een verwerkingseenheid gereinigd, d.w.z dat. afgekeurd fruit, bladeren en steeltjes worden verwijderd. Vervolgens worden de vruchten geperst, waarbij schillen en aromatische oliën in suspensie overblijven. Deze overgebleven stoffen worden samen met de vezelfractie gecentrifugeerd (ontwaxen), geneutraliseerd (verbreken pectinestructuur), geperst (citrusmelasse), gedroogd en gepelleteerd.

Op grond van het feit dat het product een fysische en chemische verwerking ondergaat zal een uitgebreide beoordeling sowieso noodzakelijk zijn.

c. Sojaschroot / -schilfers (8)

Vraag 1: wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25 EG?

Ja:

In categorie 2, oliehoudende zaden, oliehoudende vruchten en daarvan afgeleide producten en bijproducten, onder nummer 2.15 (getoast) en 2.16 (geschild, getoast).

Omschrijving: bijproduct van de winning van olie door extractie uit geschildde sojabonen die een passende hittebehandeling hebben ondergaan.

Verplichte vermelding: ruwe eiwit.

Vraag 2: Wordt het product vermeld op een positieve lijst in een ander land?

Nee:

Niet bekend in dit stadium van onderzoek. (Canada: geen beschikking over volledige lijst, Schedule IV, part 2)

Vraag 3: Ondergaat het product geen of uitsluitend een mechanische bewerking?

Nee:

Het uitgangspproduct (sojabonen) wordt gedroogd en opgeslagen. In de processingplant worden de bijmengingen verwijderd (screenings) en worden de bonen gedroogd, gekraakt, gebroken en onthuld. Het geheel wordt vervolgens gezeefd de sojaresten gaan het hoofdproces (sojabloem) weer in, terwijl de sojahullen worden getoast en gemalen (sojaschroot).

Op grond van het feit dat het product een fysische verwerking ondergaat zal een uitgebreide beoordeling sowieso noodzakelijk zijn.

d. Tarwe (9)

Vraag 1: wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25 EG?

Ja:

In categorie 1, granen en daarvan afgeleide producten en bijproducten, onder nummer 1.23.

Omschrijving: graankorrels van *Triticum aestivum* (L.) *Triticum durum* Dosf. En van andere gecultiveerde tarwesorten.

Verplichte vermelding: geen.

Vraag 2: Wordt het product vermeld op een positieve lijst in een ander land?

Nee:

Niet bekend in dit stadium van onderzoek. (Canada: geen beschikking over volledige lijst, schedule IV, part 2)

Vraag 3: Ondergaat het product geen of uitsluitend een mechanische bewerking?

Ja:

Tarwe wordt na de oogst opgeslagen en getransporteerd naar de collecteur. Hier ondergaat het product mogelijke mechanische bewerkingen zoals bijmengen of zeven. Er vinden geen fysieke (drogen) bewerkingen plaats.

Vraag 4: Heeft de teler van het product een adequaat kwaliteitssysteem (inclusief HACCP)?

Nee:

meestal niet het geval, dus uitgebreide beoordeling noodzakelijk voor opname op de positieve lijst.

3.4.2 Samengestelde producten van hoofdzakelijk plantaardige oorsprong

a. Corn cob mix (CCM):

CCM mix wordt veelal gemengd met andere vochtrijke voedermiddelen om het geheel verpompbaar te maken. Deze andere vloeibare producten kunnen zijn: proces- of blancheerwater uit de groenteverwerkende industrie. De telers van maïs hebben veelal nog geen adequaat kwaliteitssysteem (inclusief HACCP).

Vraag 1: wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25 EG?

Nee:

niet als zodanig opgenomen, uitgebreide beoordeling nodig.

b. Vet-eiwitmengsel

Een voorbeeld van dit product, dat onder de categorie eenvoudig mengproduct valt, bestaat uit een mengsel van afgezeefde resten uit een visverwerkend bedrijf en een reststroomvet

Vraag 1: wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25 EG?

Nee:

niet als zodanig opgenomen, uitgebreide beoordeling nodig.

c. Mengproduct

Bijvoorbeeld: Een gestandaardiseerd vochtrijk mengvoeder. Het (gestandaardiseerde) product is een mengsel van tarwezetmeel, bierborstel, plantaardige vetstoffen, en een eiwitbron uit een fermentatieproces voor vitaminebereiding en lactose.

Vraag 1: wordt het product vermeld in Richtlijn 96/25 EG?

Nee:

niet als zodanig opgenomen, uitgebreide beoordeling nodig.

3.5. Conclusie toetsing beslisboom

Voor geen enkel hier getoetst product is een plaatsing op de positieve lijst zonder uitgebreidere beoordeling (gesymboliseerd door de 'U' rechts in de beslisboom) mogelijk. Met andere woorden voor geen enkel product valt de globale toets positief uit (positief = alle vragen zijn met ja beantwoord). De aard van de uitgebreidere beoordeling is afhankelijk van waar de beslisboom wordt verlaten. Voor producten waar vraag 8 (traceerbaarheid naar teler) pas met nee wordt beantwoord, zal een minder uitgebreide beoordeling noodzakelijk zijn dan voor producten die al hoger uitmonden in een U. Immers alle aspecten die in latere vragen een rol spelen dienen dan alsnog meegewogen te worden in de beoordeling. Knelpunt is veelal het ontbreken in diverse schakels van kwaliteitssystemen waarin ook aspecten die de voedselveiligheid betreffen, zijn opgenomen. Zonder dergelijke systemen is niet op voorhand aan te nemen dat een bepaald product risicoarm is.

4. POSITIEVE LIJST IN CANADA

In Canada mogen producten uitsluitend gebruikt worden als voer indien ze geregistreerd zijn. Daarmee is Canada één van de weinige landen in de wereld die uitgaat van een positieve lijst van voedermiddelen. Canada heeft ook een, zij het korte, negatieve lijst: materialen die BSE kunnen overbrengen mogen niet in diervoer voor herkauwers worden gebruikt. De controle en regulering van de verkoop van voeders gebeurt op basis van de 'Feeds Act' en de daarbij behorende 'Feeds Regulations'. In de volgende paragrafen wordt een korte beschrijving gegeven van de regelgeving en procedures betreffende de registratie van voedermiddelen in Canada.

4.1. Feeds Act (10)

In het kader van de Feeds Act wordt onder voeder verstaan: elke substantie of mengsel van substanties bevattende aminozuren, anti-oxidanten, koolhydraten, specerijen, enzymen, vetten, mineralen, 'Non-Protein-Nitrogen' (NPN)-producten, eiwitten of vitaminen, of pelleteer-, kleur-, antischuim- of smaakstoffen en elke andere substantie die gemaakt, verkocht of gerepresenteerd wordt:

- a. voor de consumptie door landbouwhuisdieren,
- b. om te voorzien in de nutritionele behoeften van landbouwhuisdieren, of
- c. ter voorkoming of correctie van een nutritionele ontregeling.

Producten die aan dieren anders dan paarden, schapen, geiten, rundvee, geiten, varkens, vossen, vissen, nertsen, konijnen en pluimvee worden gevoerd vallen niet onder de Act. Dit zijn bijvoorbeeld alle producten die in Canada op de markt gebracht wordt als voer voor honden en katten.

De Act verbiedt het maken, verkopen of importeren van voeder tenzij:

- a. het voeder is geregistreerd zoals voorgeschreven,
- b. het voeder voldoet aan de geformuleerde standaarden,
- c. het voeder verpakt is en geëtiketteerd zoals voorgeschreven.

Het gestelde onder a. en b. geldt niet voor voeder bestaande uit hele zaden of korrels van granen van landbouwgewassen mits deze vrij zijn van schadelijke bestanddelen.

Verder verbiedt de Act in zijn algemeenheid het maken, verkopen of importeren van voeders die mogelijk de gezondheid van het landbouwhuisdier of de mens zouden kunnen schaden.

De Act is ook niet van toepassing op voeder

'(a) that is manufactured by a livestock producer if it is not offered for sale and has not had incorporated into it any drugs or other substance that may adversely affect human health or the environment; or (b) that is sold by the individual grower thereof, if it is free from prescribed deleterious substances'. Met andere woorden, voeders geteeld voor eigen gebruik vallen niet onder de Act. Ook individuele telers van voedergewassen, behoeven niet per teler een registratie aan te vragen.

De Act regelt dat de Canadese Food Inspection Agency inspecteurs en analisten kan aanwijzen, en regelt hun bevoegdheden bij inspecties, zoals bijvoorbeeld het confisqueren van partijen voeder. Degene die in strijd met het gestelde in de Act of de bijbehorende Regulations handelt, riskeert een boetes en / of een gevangenisstraf, in geval van een overtreding een maximale

geldboete van 50.000 Canadese dollars, en / of een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden, en in geval van een misdrijf een maximale geldboete van 250.000 Canadese dollars en / of een gevangenisstraf van maximaal 2 jaar.

4.2. Feeds Regulations 1983 (11)

De Feeds Regulations bevat de regels die gelden bij de registratie van een voeder. Behorende bij de Regulations zijn de standaarden waaraan voeders moeten voldoen qua nutriënten en gehalten van andere stoffen (Schedule I), producten die niet in voedermiddelen mogen voorkomen (zoals onkruiden, Schedule II) en lijsten van enkelvoudige ingrediënten waarvan het gebruik is toegestaan als voedermiddel (Schedule IV part 1 en Schedule IV part 2).

Schedule IV part 1 bevat een lijst van enkelvoudige voedermiddelen die uitgezonderd zijn van verplichte registratie mits is voldaan aan de wettelijke veiligheidsvereisten en voorschriften voor etikettering. Producten op deze lijst behoren tot de categorieën: gedroogde voeders en ruwvoerders ('dry forages and roughages'), energierijke voedermiddelen, eiwitrijke voedermiddelen, mineralen, vitamines en gist producten, en diversen. Schedule IV part 2 bevat eveneens een lijst van ingrediënten, maar voor de in deze lijst genoemde ingrediënten is voorafgaande registratie per producent echter noodzakelijk. Voor voorbeelden van producten zie bijlage 1.

In de lijst van definities zijn de volgende van groot belang in de procedure:

Gemalen voeder: voeder verkregen door het malen, pletten of verhakselen van tarwe, rogge, gerst, haver, maïs, boekweit, vlas, veld erwten, veld bonen, triticale, milo, koolzaadzaden of sojabonen, hetzij apart hetzij gemengd of de gemengde (wilde) haver granen zoals vermeld in "Off Grades of Grain and Grades of Screenings Order", en graankorrels screenings grade 1 en grade 2 (van Schedule IV).

Volledig voeder: voeder dat indien in landbouwhuisdieren en volgens toepassingsvoorschriften op het etiket wordt gebruikt voorziet in alle nutritionele behoeften van het dier (m.u.v. water in monogastrische dieren en water en ruwvoer in herkauwers en paarden)

"Converter" voeder: voeder dat is gemengd met een ander gespecificeerd voeder, om het voeder van een bepaalde klasse landbouwhuisdieren geschikt te maken voor een andere klasse van dezelfde landbouwhuisdieren met andere nutritionele behoeften (bijvoorbeeld zeugenvoer dat wordt omgezet en voer voor slachtvarkens).

Niet onder de Regulations (en de Act) vallen o.a.:

- a. voeders die uit Canada geëxporteerd worden en als zodanig zijn geëtiketteerd
- b. voeders voor vossen en nertsen bestaande uit ongekookte dierlijke producten
- c. in experimenten gebruikte (al dan niet gemedicineerde) voeders (anders dan nieuwe voeders, GMO)
- d. volledige voeders verpakt in hoeveelheden kleiner dan 5 kg

De lijst met ongewenste stoffen in de Regulations is vrij kort, genoemd worden: aldrin, carbaryl, carbathiin, DDT, dieldrin, heptachloor, heptachloorepoxide, lindaan, malathion, kwikverbindingen, methoxychloor en toxafeen.

Voor nieuwe voedermiddelen (zoals genetisch gemodificeerde voedermiddelen) geldt binnen deze Regulations een extra registratieregime, waar hier niet verder op zal worden ingegaan.

In principe dienen alle voeders in Canada geregistreerd te zijn. Er zijn echter uitzonderingen zoals bijvoorbeeld de gemalen voeders (chop feed, zie boven), en medicinale voederpremixen die al in het "Compendium of Medicating Ingredient Brochures" zijn opgenomen.

Wel moeten de producten die uitgezonderd zijn van registratie voldoen aan de standaarden van de Regulations, en verpakt en geëtiketteerd te zijn volgens de Regulations.

4.3 Aanvraag tot registratie in Canada

Aanvragen moeten gericht worden aan de directeur van de Agency. Elke aanvraag moet in elk geval vergezeld gaan van vijf kopieën van het (voorgestelde) etiket en een belofte de vijf echte etiketten ter beschikking te stellen binnen 3 maanden na registratie, voorzien van een "attachment number". Als de aanvrager geen bewoner is van Canada, kan pas een registratie worden aangevraagd indien de aanvraag is ondertekend door een permanent ingezetene van Canada die als vertegenwoordiger en aanspreekpunt voor de aanvraag dient.

4.4. Vereisten bij de registratie

De aanvraag moet voldoende bewijzen bevatten om een evaluatie of beoordeling van de veiligheid en werkzaamheid (doelmatigheid) van het voeder voor het landbouwhuisdier mogelijk te maken, en van de potentiële effecten op de mens en het milieu. Deze gevraagde informatie kan bestaan uit hetgeen vermeld wordt onder *A* tot en met *C*.

A. Resultaten van wetenschappelijk onderzoek betreffende:

- de omstandigheden, en het voorkomen van deze omstandigheden, waarbij verwacht mag worden dat het voeder werkzaam zal zijn bij het voorgestelde gebruik ervan
- de veiligheid van het voeder voor het landbouwhuisdier waar het is voor bestemd en, voor andere landbouwhuisdieren en mensen die eraan zouden kunnen worden blootgesteld
- een adequate methodologie voor de detectie van significante hoeveelheden van elk ingrediënt, stof, substantie of organisme die opzettelijk zijn gemengd in het voeder, en van die die als contaminant aanwezig kunnen zijn.
- de aanwezigheid van schadelijke residuen
- significante veranderingen in chemische of fysische compositie van dierlijke producten tengevolge van gebruik van het voer
- de stabiliteit van het voeder bij opslag conform de omstandigheden in de praktijk.

Bovenstaande onderzoeken moeten aantoonbaar door daartoe gekwalificeerd personeel zijn uitgevoerd, er dient een zodanige opzet te zijn gekozen dat een statistische analyse van de resultaten mogelijk is en een gepaste statistische analyse van de resultaten dient te zijn uitgevoerd. De omstandigheden waaronder bovenstaande onderzoeken zijn uitgevoerd moeten representatief zijn voor Canada.

B. een beschrijving van de methode van productie omvattende:

- informatie betreffende de receptuur, de formules, die gebruikt worden bij de productie van het voeder
- informatie over het type en de capaciteit van de uitrusting, apparatuur, die gebruikt wordt bij de productie van het voeder
- informatie over de gevolgde kwaliteit controle procedures om de uniformiteit (homogeniteit) van het voedermengsel te garanderen en het voorkomen van contaminatie van volgende mengsels die op dezelfde plek worden bereid

C. rapporten met resultaten van analyses voor elk ingrediënt of medicinaal werkende stof waarvan het gehalte gegarandeerd dient te worden.

Deze analyses dienen te worden uitgevoerd op tenminste 3 monsters, elk getrokken uit een afzonderlijk aangemaakt mengsel of batch.

Of alle registratie vereisten van toepassing zijn is afhankelijk van het soort product. De volgende categorieën worden gehanteerd voor soorten producten: standaard, nieuw of 'nove!'

- standaard:* alle ingrediënten zijn al goedgekeurd. Gaat hier alleen om een check of het product aan alle wettelijke standaarden voldoet en of het etiket in overeenstemming is met de Feeds Regulation (geen veiligheid of efficacy data), voorbeeld: bijproduct van een traditioneel graangewas
- nieuw:* veiligheid of efficacy data vereist: complete beoordeling van veiligheid (m.b.t. landbouwhuisdieren, mens, milieu, en werknemers), of data die gebruik onderbouwen + check op voldoen aan standaarden en etiket, voorbeeld nieuwe smaakstof
- nove!:* veiligheid en efficacy data vereist, volledige beoordeling veiligheid en data die het voorgestelde gebruik van het product onderbouwen + de check, voorbeeld genetisch gemodificeerd organisme of compleet nieuwe nutriëntenbron.

Voor een beoordeling van een enkelvoudige ingrediënt die in elk geval de volgende informatie aanwezig te zijn: etiket dat voldoet aan de standaarden en de Feeds Act. Precieze beschrijving van het ingrediënt (wanneer in IV of V, deze beschrijvingsvorm aanhouden), complete details van het productieproces voor zover van toepassing, gebruikswaarde (usefulness) voor voorgestelde gebruik (om het product te kunnen indelen in IV of V). Achtergrond informatie over vermelding van het product op andere lijsten zoals. AAFCO Association of American Feed Control Officials), NFIA (National Feed Ingredients Association. Red Book, CFR, Council of Europe), Nutritionele claims dienen wetenschappelijk te zijn onderbouwd.

4.5 Uiteindelijke registratie in Canada

Wanneer een voeder aan de Act en de Regulations blijkt te voldoen, dan krijgt het voeder een registratienummer. De aanvrager krijgt een voeder registratie certificaat. Voorlopige, aan een tijdslimiet gebonden, certificaten worden uitsluitend verstrekt indien gegevens over de werkzaamheid nog niet compleet zijn, en er geen potentiële gevaren maar wel potentiële baten voor landbouwhuisdieren zijn bij voorlopige registratie van het voeder. Om de drie jaar dient indien van toepassing een aanvraag voor verlenging van de registratie te worden ingediend.

Een registratie kan geweigerd worden om de volgende redenen:

- het merk of de naam zou de koper kunnen misleiden voor wat betreft de compositie en bruikbaarheid
- het merk zou kunnen worden verward met een al geregistreerd merk
- het voeder is ongezond of schadelijk (deleterious or injurious) voor landbouwhuisdieren of de mens wanneer het gebruikt wordt zoals wordt voorgesteld
- het voeder is niet geschikt voor het doel waarvoor het wordt verkocht of gepresenteerd
- het voeder voldoet niet aan de standaard van de Regulations betreffende het type voeder
- de etikettering is onvolledig voor wat betreft de bruikbaarheid van het voeder

Verder kan een registratie om diverse redenen worden ingetrokken.

De volgende standaarden en vereisten zijn vastgelegd in de Regulations:

- een mengvoeder mag geen ingrediënten bevatten anders dan die, die vermeld worden in Schedule IV of V (V bevat lijsten van hulp- c.q. smaakstoffen)
- een mengvoeder mag geen medicinale stoffen bevatten in een gehalte of voor een doel anders dan vermeld in het Compendium of Medicating Ingredient Brochures, tenzij het gaat om een medicinaal voeder dat op recept van een dierenarts is aangemaakt.

Voor voeders die op speciale aanvraag worden gemaakt dienen diverse gegevens te worden vastgelegd en gedurende langere tijd te worden bewaard. Producten die eerst dienen te worden gemengd (verdund) moeten o.a. vergezeld zijn van een adequate specificatie voor deze menging.

Over traceerbaarheid en kwaliteitssystemen is noch in de Act noch in de Regulations expliciet iets opgenomen.

5. POSITIEVE LIJST IN ZWITSERLAND

5.1. De Zwitserse verordening

In de Zwitsers Diervoeder verordening (12) worden regels gesteld betreffende de toelating, de productie en het in (handels)verkeer brengen van diervoeders. Producten mogen alleen in het verkeer worden gebracht als ze toegelaten zijn, hetgeen overeenkomt met een nee tenzij beleid en een toelating op een positieve lijst.

De Zwitserse lijst is verdeeld in de volgende groepen producten:

- * onbewerkte producten en enkelvoudige diervoeders

In de lijst van onbewerkte producten en enkelvoudige diervoeders, zijn de volgende eigenschappen vastgelegd: inhoud, eisen en beschrijving. Daarnaast is er een lijst met genetisch gemodificeerde onbewerkte producten en enkelvoudige diervoeders. Hierop komen alleen die producten die opgenomen zijn in de GVO-diervoederlijst (in Nederlands GMO).

- * Tevens heeft Zwitserland een lijst met toevoegingen (additieven), kuilvoer toevoegingen en 'diät' diervoeders (voor dieren met speciale dieetbehoeften bijvoorbeeld ingeval van nier insufficiëntie). Het in omloop brengen van toevoegingen en antibiotica is gebonden aan vergunningen, die persoonlijk en niet overdraagbaar zijn. Indien de geschiktheid van een vergunningsplichtige stof, buiten de schuld van de aanvrager, nog niet definitief is geregeld, kan een voorlopige (voor vijf jaar) vergunning worden afgegeven. De toelating van in het buitenland reeds toegelaten toevoegingen en antibiotica is afhankelijk van het feit of in dat land vergelijkbare diervoedervoorschriften worden gehanteerd. Bovendien zullen de resultaten van proeven in ogenschouw worden genomen alsmede de basisdossiers afgegeven dienen te worden.

- * Toevoegingen moeten aan bepaalde (voorgeschreven) eisen voldoen.

Mengvoer en mengproducten zijn toegelaten als ze uit stoffen bestaan die voorkomen op voorgaande lijsten. De inhoudseisen van deze producten wordt door het 'departement' bepaald. Het in omloop brengen van deze producten moet aan het onderzoeksbureau worden gemeld.

5.2. De aanvraag tot registratie in Zwitserland

Vergunningsbevoegdheid is omschreven evenals aanvraag voor toelating.

Ingevulde aanvraagformulieren voor toelating van producten zonder speciale eisen moeten de volgende gegevens bevatten:

Naam en adres van de aanvrager

Productiegebied van diervoeder

Benaming, waaronder het diervoeder in de handel wordt gebracht

Precieze en volledig opgave van samenstelling, eigenschappen en geschiktheid voor gebruik

Bewijs, dat diervoeder bij gebruik in overeenstemming met de voorschriften geen nadelige bijwerkingen heeft voor mens, dier en milieu.

Verder dienen diverse productiebedrijven een verplichte toelating te hebben. Er is een lijst van diervoeders, met betrekking tot bepaalde toevoegmiddelen, mengproducten met toevoegmiddelen en mengvoer voor de verwerking van mengproducten, waarvoor een toelating nodig is alvorens ze te mogen produceren

5.3. Vereisten bij de registratie

De producent dient over vakkundig personeel te beschikken, alsmede over productiemiddelen en inrichting van productieruimte zodat een tevredenstellende kwaliteit kan worden gegarandeerd.

De eisen omvatten:

Opname in diervoederlijst (toegelaten onbewerkte producten en enkelvoudige diervoeders met overeenkomstige inhoudseisen en benaming

Inhoudseisen (gehalte) ook indien afwijkend; geen overschrijding van gehalte onoplosbare zoutzuur as van 2%; bindmiddelen mogen niet meer als 3% van totaalgewicht bedragen

Botanische zuiverheid: uitgedrukt in onzuiverheden zoals natuurlijke, maar onschadelijke vreemde bestanddelen (strodelen, zaden); onschadelijke resten van andere oliezaden of –vruchten; de botanische zuiverheid moet tenminste 95% bedragen.

Aanvraagformulieren voor opname in deel 2 en 3 van de diervoederlijst zijn te vinden in bijlage 1 van de Zwitserse verordening (zie paragraaf 5.4)

Deze opgave van eisen gelden ook voor mengvoeder, toevoegmiddelen, en dieet diervoeder.

Daarnaast is een paragraaf opgenomen over maximale gehalte van ongewenste stoffen en verboden stoffen (materialen). Deze lijsten zijn resp. te vinden in bijlage 10 en 4 van de Verordening (zie par. 5.4).

Voorts is er een hoofdstuk gewijd aan declaratievoorschriften van de diverse diervoedersoorten die vermeld moeten worden op de verpakking of etiket of bij bulkgoederen op begeleidende documenten.

5.4. De uiteindelijke registratie in Zwitserland

Producten worden na registratie geplaatst op één van de volgende bijlagen bij de Verordening:

Bijlage 1: Lijst met toegelaten onbewerkte producten en enkelvoudige diervoeders (diervoederlijst)

Bijlage 2: Lijst met toegelaten toevoegmiddelen (toevoegmiddelenlijst)

Bijlage 3: Lijst met toegelaten “diät” diervoeder (“diät” diervoederlijst)

Bijlage 4: Lijst met verboden stoffen

Bijlage 5: Basiseisen bij aanvragen voor toelating van vitamineproducten uit micro-organismen

Bijlage 6: Basiseisen bij aanvragen voor toelating van toevoegmiddelen

Bijlage 7: Toleranties bij officieel onderzoek van enkelvoudige en mengvoeders

Bijlage 8: Aanmelding in de declaratie van mengvoeders

Bijlage 9: Monsterprocedure

Bijlage 10: Max. gehalte ongewenste stoffen en producten in diervoeders

Bijlage 11: Voorwaarden voor toelating van diervoederproducenten

6. DISCUSSIE

Een positieve lijst zou heden ten dage in de EU naar schatting al ongeveer 15.000 producten omvatten (Opinion of the Commission, 16.05.2001).

Voordelen van een lijst van producten die in diervoeder mogen worden gebruikt zijn:

1. de lijst verschaft duidelijkheid aan diervoederproducenten en veehouders omtrent hetgeen wel en niet in diervoeder mag worden verwerkt en mag worden vervoerd
2. de producten op de lijst zijn vooraf in meer of mindere mate op veiligheid getoetst
3. nieuwe producten worden eveneens vooraf op veiligheid getoetst
4. het toezicht wordt bij duidelijk gedefinieerde producten beter uitvoerbaar en kan gericht worden uitgevoerd

Nadelen van een lijst zijn:

1. het opzetten en onderhouden van de lijst zal een aanzienlijke administratieve inspanning vergen
2. zolang in het internationale handelsverkeer niet eveneens een positieve lijst wordt gehanteerd zou de lijst handelsbelemmeringen in de hand kunnen werken
3. fraude en stommiteiten bij de productie van diervoeder worden niet voorkomen
4. voor sommige producten zal het zeer moeilijk blijken om een duidelijke omschrijving of definitie van het product te geven.
5. deugdelijke kwaliteitssystemen, ook de veiligheid en traceerbaarheid betreffende, zijn noodzakelijk in elke schakel van de diervoederketen om garanties te kunnen geven omtrent de producten van een positieve lijst. Dergelijke systemen ontbreken nog in vele schakels.

Als voorbeeld ten aanzien van punt 4 van de nadelen kan worden opgemerkt dat de samenstelling van maïsglutenvoer afhankelijk is van het gebruikte proces, zo kan al dan niet ingedampt welwater worden bijgemengd. Andere bijmengingen in de VS in het maïsglutenvoer blijken weer afhankelijk van de aard van processen van omliggende bedrijven. Ook bijproducten van industriële verwerking van voedingsmiddelen zullen niet constant van samenstelling zijn.

Er zijn echter ook enkele kanttekeningen te maken bij het opstellen van een positieve lijst. Zowel negatieve maar met name positieve lijsten hebben als nadeel dat het moeilijk zal zijn ze up to date te houden en volledig te maken. Het is bovendien soms moeilijk een exacte definitie of omschrijving van een product te geven, dit speelt met name een rol bij de afvalstromen uit de voedingsmiddelenindustrie en fermentatieproducten. Ook bij producten die via een continu proces geproduceerd worden, waarbij partijen samengevoegd en gesplitst worden, is dit aan de orde. Dit kan ook de traceerbaarheid bemoeilijken.

7. CONCLUSIES

In dit project is bekeken op welke wijze een positieve lijst zou kunnen worden vastgesteld.

Veel landen hanteren een lijst met producten die niet als diervoeder mogen worden gebruikt, een lijst met normen voor ongewenste stoffen en producten in diervoeder, en een lijst voor registratieplichtige diervoederadditieven (13). Een positieve lijst, een lijst van producten die uitsluitend als diervoeder mogen worden gebruikt, wordt slechts door weinig landen gehanteerd.

Voor de aanmelding van diervoeder(grondstof) voor plaatsing op een positieve lijst is een beslisboom van het hoofdproces ontworpen.

Gekozen is voor het opstellen van een beslisboom om te komen tot een zinvol onderscheid in producten waarbij voorafgaande aan de plaatsing op een positieve lijst een globale (= alle vragen van de beslisboom kunnen met ja beantwoord worden) dan wel min of meer uitgebreide risicobeoordeling of veiligheidsanalyse dient te worden uitgevoerd. Dit gezien het grote aantal producten dat als diervoeder worden gebruikt. Gebleken is dat het al dan niet hanteren van deugdelijke kwaliteitssystemen waarin veiligheidsaspecten zijn opgenomen in alle schakels van de keten, van doorslaggevende betekenis is voor het op zinvolle wijze kunnen invullen van de positieve lijst. Nog niet in alle schakels zijn dergelijke systemen echter aanwezig. Zelfs voor een relatief eenvoudig product zoals bijvoorbeeld tarwe, bleek dat er met name in de primaire productiesector maar ook in volgende schakels niet altijd sprake is van het hanteren van kwaliteitssystemen. Dit heeft tot gevolg dat een partij tarwe verschillende risicofactoren kan bevatten al naar gelang de teeltomstandigheden (b.v. door gebruik van bestrijdingsmiddelen), de wijze van opslag (b.v. door schimmelvorming) en transport (b.v. door gebruik van niet adequate reinigingsmiddelen).

Twee landen, Canada en Zwitserland, hebben een positieve lijst in hun regelgeving opgenomen.

Uit regelgeving en documenten van deze twee landen die een positieve lijst hanteren, is geconstateerd dat noch kwaliteitssystemen noch traceerbaarheid expliciet zijn opgenomen in de regelgeving. Met name de Canadese regelgeving is uiterst gecompliceerd, hetgeen in de Verenigde Staten van Amerika bijvoorbeeld al geleid heeft tot klachten van oneigenlijke handelsbelemmering (www.useu.be/agri/feed.html). Gezien de kosten en administratieve verplichtingen voor het verkrijgen van een registratie in Canada is dit niet verwonderlijk.

Indien kwaliteitssystemen aanwezig zijn en afdoende geborgd, is een positieve lijst een goede aanpak.

Gebleken is dat geborgde kwaliteitssystemen in alle betreffende schakels een voorwaarde zijn voor een hanteerbare positieve lijst. Voorts verschaft een dergelijke lijst duidelijkheid aan iedere betrokkene waar een diervoeder(grondstof) aan dient te voldoen. De diervoederproducten die op een positieve lijst zijn vermeld, zijn vooraf in meer of mindere mate op veiligheid getoetst, evenals de nieuwe producten. Tenslotte zal de controle en het toezicht bij de als zodanig gedefinieerde producten duidelijker en gericht kunnen worden uitgevoerd. Na het in werking treden in januari 2005 van de artikelen in de Algemene Levensmiddelenverordening (5) ten aanzien van traceerbaarheid en de verplichting voor primaire agrarische bedrijven om aan de van toepassing zijnde voorschriften in levensmiddelenwetgeving(en) te voldoen (o.a. het hebben van een kwaliteitssysteem met HACCP), is het in de nabije toekomst waarschijnlijker dat producten de globale toets succesvol doorlopen.

8. AANBEVELINGEN

Alvorens over te gaan tot het opstellen van een positieve lijst van voedermiddelen is het bereiken van internationale overeenstemming (met name binnen de EU) hieromtrent noodzakelijk.

Bij ééNZijdige invoering door Nederland dient ten minste vooraf de administratieve organisatie in orde te zijn gezien de grote hoeveelheid producten. Ook dient voor de bedrijven zeer duidelijk te zijn wat de vereisten zijn om producten geplaatst te krijgen op een positieve lijst.

Een wettelijke verplichting van HACCP, ook voor primaire agrarische bedrijven, is van belang ter verhoging van de veiligheid van voortgebrachte producten.

Ter uitvoering van deze verplichting, al op genomen in de nieuwe Algemene Levensmiddelenverordening (178/2002), dienen de primaire bedrijven, (en met name die in landen buiten de EU), ondersteuning te krijgen

Lokaal geproduceerde en gemengde voeders dienen ook in ogenschouw genomen tot worden bij de eventuele opzet van een positieve lijst.

Veehouders gebruiken niet alleen gefabriceerd voer, maar produceren en slaan lokaal ook voeders op voor eigen gebruik. Het aantal zelfmengende veehouders is de afgelopen jaren toegenomen, waarbij gebruik gemaakt wordt van diverse reststromen en bijproducten uit de levensmiddelenindustrie.

Er zijn echter ook enkele kanttekeningen te maken bij het opstellen van een positieve lijst. Zowel negatieve maar met name positieve lijsten hebben als nadeel dat het moeilijk zal zijn ze up to date te houden en volledig te maken. Het is bovendien soms moeilijk een exacte definitie of omschrijving van een product te geven, dit speelt met name een rol bij de afvalstromen uit de voedingsmiddelenindustrie en fermentatieproducten. Ook bij producten die via een continu proces geproduceerd worden, waarbij partijen samengevoegd en gesplitst worden, is dit aan de orde. Dit kan ook de traceerbaarheid bemoeilijken.

8. AANBEVELINGEN

Alvorens over te gaan tot het opstellen van een positieve lijst van voedermiddelen is het bereiken van internationale overeenstemming (met name binnen de EU) hieromtrent noodzakelijk.

Bij ééNZijdige invoering door Nederland dient ten minste vooraf de administratieve organisatie in orde te zijn gezien de grote hoeveelheid producten. Ook dient voor de bedrijven zeer duidelijk te zijn wat de vereisten zijn om producten geplaatst te krijgen op een positieve lijst.

Een wettelijke verplichting van HACCP, ook voor primaire agrarische bedrijven, is van belang ter verhoging van de veiligheid van voortgebrachte producten.

Ter uitvoering van deze verplichting, al op genomen in de nieuwe Algemene Levensmiddelenverordening (178/2002), dienen de primaire bedrijven, (en met name die in landen buiten de EU), ondersteuning te krijgen

Lokaal geproduceerde en gemengde voeders dienen ook in ogenschouw genomen tot worden bij de eventuele opzet van een positieve lijst.

Veehouders gebruiken niet alleen gefabriceerd voer, maar produceren en slaan lokaal ook voeders op voor eigen gebruik. Het aantal zelfmengende veehouders is de afgelopen jaren toegenomen, waarbij gebruik gemaakt wordt van diverse reststromen en bijproducten uit de levensmiddelenindustrie.

9. AANDACHTSPUNTEN

Bij de industriële fabricage van voer zijn van belang transparantie en traceerbaarheid, een juiste etikettering en het gedegen bijhouden van logboeken.

De door de Nederlandse diervoederindustrie ingeslagen weg van deugdelijke, gecertificeerde, kwaliteitssystemen met HACCP, zal in de toekomst indien adequaat toegepast tot minder incidenten leiden (14). Een adequate borging van de systemen is daarbij noodzakelijk.

Een 'Early Warning System' (EWS) waarbij bedrijven in de diervoedersector elkaar waarschuwen indien ondeugdelijke partijen grondstoffen of voeders op de markt verschijnen kan voorkomen dat een incident tot een crisis wordt.

Een EWS met een interne waarschuwingfunctie (indien van toepassing echter ook de dierlijke productiesector omvattend) wordt momenteel geïmplementeerd in de diervoedersector door het PDV (15), maar zou ook transparanter naar derden moeten zijn.

Bij het maken van kuilvoer worden hulpstoffen gebruikt die soms, anders dan de diervoederadditieven, niet vooraf getoetst zijn op effectiviteit en veiligheid.

Veel dieren grazen of scharrelen op land dat in mindere of meerdere mate verontreinigd is met schadelijke stoffen. Ook sloten kunnen een bron van besmetting zijn. Het verdient de aandacht om de blootstelling landbouwhuisdieren aan ongewenste stoffen, micro-organismen en producten via lokaal op het bedrijf geproduceerde voeders, land en water te inventariseren.

Voor het betrekken van diervoeders uit andere landen dienen erkenningslijsten vastgesteld te worden.

In vergelijking met de import van dierlijke producten en dieren uit derde landen moet ook voor producten met bestemming diervoer zo spoedig mogelijk moeten worden overgegaan tot een lijst van erkende landen (met equivalent controlesysteem) en erkende bedrijven van waaruit geïmporteerd mag worden. Richtlijn nr. 98/51/EG van juli 1998 (tot vaststelling van bepalingen ter uitvoering van richtlijn nr. 95/69/EG) verplicht al daartoe maar de bijbehorende lijsten zijn door de Europese Commissie nog niet vastgesteld.

Bij het hanteren van kwaliteitshandboeken van individuele bedrijven is controle van belang.

Een effectieve en efficiënte controle op de naleving van hetgeen is gesteld in GMP/GHP/HACCP kwaliteitshandboeken van producenten van producten die gebruikt worden als diervoeder bevordert eveneens de productie van veilig voer.

Het ontwikkelen van snelle screeningsmethoden en strategieën van controle-onderzoek is van het grootste belang.

Voor een adequate controle of monitoring zijn gevalideerde en snelle methoden van analyse benodigd en gegevens over statistisch verantwoorde wijze van monstername en monstername procedures. Deze zijn echter nog niet in voldoende mate voorhanden.

10. REFERENTIES

1. Proposed Draft Code of Practice on Good Animal Feeding. Codex Circular Letter CL 2001/36-AF
2. Proposed Draft Code of Practice on Good Animal Feeding. Codex Circular Letter CL 2001/37-AF. Section 6. On-farm Production and Use of Feedingstuffs
3. Richtlijn 96/25/EG van de Raad van 29 april 1996 betreffende het verkeer van voedermiddelen, tot wijziging van de Richtlijnen 70/524/EEG, 74/63/EEG, 82/471/EEG en 93/74/EEG, en tot intrekking van Richtlijn 77/101/EEG. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L125, 23.5.96., 35-58
4. Opinion of the Committee on Animal Nutrition on the dioxin contamination of feedingstuffs and their contribution to the contamination of food of animal origin. Adopted on 6 November 2000.
5. Verordening (EG) Nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L31, 1.2.2002, 1-24.
6. Productschap Diervoeder. Risico Analyse: Tapioca. December 2000
7. Productschap Diervoeder. Risico Analyse: Citruspulp. Januari 2000
8. Productschap Diervoeder. Risico Analyse: Sojaschroot / -schilfers. December 2000
9. Productschap Diervoeder. Risico Analyse: Tarwe. December 2000
10. Feeds Act (R.S. 1985, c. F-9). Chapter F-9. An Act to control and regulate the sale of feeds. <http://laws.justice.gc.ca/en/F-9/text.html>
11. Feed Regulation 1983: <http://laws.justice.gc.ca/en/F-9/SOR-83-593/101860.html>
12. Verordnung über die Produktion und das Inverkehrbringen von Futtermitteln (Futtermittel-Verordnung) Der Schweizerische Bundesrat (1999) ref. 916.307
13. CX/AF 01/4. (February 2001). Ad-hoc Intergovernmental Codex Task Force on Animal Feeding. Information paper on lists established by different governments to control the use of prohibited and undesirable substances in animal feedingstuffs or other approaches.
14. Productschap Diervoeder. Versterking kwaliteitsborging diervoedersector. Voortgangsrapportage 4. Kwaliteitsreeks 76. Februari 2002
15. Cnossen H., Schwarz-Bovee A. (2002). EWS voor tijdige signalering van opkomende problemen. VMT 11, 54-55

BIJLAGE 1

Voorbeeld van lijst van goedgekeurde producten Feed Regulation 1983, Canada

Schedule IV, part I – List of approved ingredients

Classes

- Class 1: Dry forages and roughages
- Class 2: Pasture, range plants and forages fed green (no entries)
- Class 3: Silages (no entries)
- Class 4: Energy feeds
- Class 5: Protein feeds
- Class 6: Mineral products
- Class 7: Vitamin products and yeast products
- Class 8: Miscellaneous products

This is a list of single ingredients that are exempt from registration if they meet regulatory safety and labelling standards.

- * Indicates international feed name
- ** Indicates international feed number

Ingredient name	Class/item	IFN **
Alfalfa corn cubes	1.27	---
Ammonium polyphosphate solution*	6.3	6-08-042
Apples, fresh crushed*	4.6.29	---
Ascorbic acid*	7.1.2	7-00-433
Enz.		

Schedule IV, part 2 – List of approved ingredients

Classes

- Class 1: Dry forages and roughages
- Class 2: Pasture, range plants and forages fed green (no entries)
- Class 3: Silages (no entries)
- Class 4: Energy feeds
- Class 5: Protein feeds
- Class 6: Mineral products
- Class 7: Vitamin products and yeast products
- Class 8: Miscellaneous products

Note: Each source of these ingredients must be registered. Contact the Feed Section for more information.

- * Indicates international feed name
- ** Indicates international feed number

Index of approved ingredients

Ingredient name	Class/item	IFN **
Animal sterol irradiated	7.6	7-00-408
Beet sugar, separator byproduct, condensed*	5.4	5-32-051
Corn syrup refinery insolubles	4.6	
Dried yucca schidigera	8.60	
Enz.		

Schedule V, part I – List of approved ingredients

Note: This is a list of flavouring ingredients that are exempt from registration if they meet regulatory safety and labelling standards.

PPM: parts per million, or mg/kg of feed

CAS #: chemical abstract service number

GMP: good manufacturing practice

--: to be established

*: standard name

Index of approved ingredients

1.1	Acetaldehyde	Ethanal, Acetic aldehyde	8-17-920
Enz.			
2.12	Bois de rose, oil	Rosewood oil	8-17-842
Enz.			
3.1	Caramel		8-18-808
Enz.			
4.20	2,5 Dimethylpyrazine	Glycoline ketine	8-18-599
Enz.			
5.17	Ethyl lactate		8-17-868
Enz.			

Schedule V, part 2 – List of approved ingredients

Note: This is a list of flavouring ingredients that are exempt from registration if they meet regulatory safety and labelling standards.

PPM: parts per million, or mg/kg of feed

CAS #: chemical abstract service number

GMP: good manufacturing practice

---: to be established

*: standard name

Index of approved ingredients

Ingredient name	item	Max. limit (PPM)	CAS #
Liquid smoke	12.1	GMP	---